

DOI:

Чістякова І. М.
кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин та права
Національний політехнічний університет “Одеська політехніка”
Роль ООН у сучасній геополітиці

Позбавити прийдешні покоління від лих війни – саме таку мету поставили перед Організацією Об'єднаних Націй її засновники, які пережили руйнівні наслідки двох світових воєн. З моменту свого створення Організація запобігає переростанню конфліктів у війни, сприяє відновленню миру при виникненні збройних конфліктів і сприяє зміцненню миру в регіонах, які пережили війни.

За декілька десятиліть своєї діяльності Організація Об'єднаних Націй сприяла припиненню багатьох конфліктів, часто завдяки діям Ради Безпеки, яка згідно із Статутом ООН несе головну відповідальність із підтримки міжнародного миру та безпеки. У разі вступу скарги, що стосується загрози світу, Рада передусім рекомендує сторонам конфлікту спробувати досягти угоди мирним способом. У деяких випадках Рада бере на себе розслідування й посередницьку діяльність.

Якщо ж суперечка призводить до озброєного конфлікту, то первинним завданням Ради Безпеки стає швидке його припинення. У багатьох випадках важливу роль відіграли вимоги Ради про припинення вогню, перешкоджаючи розширенню військових дій. Рада також засновує операції ООН з підтримки миру, сприяючи послабленню напруженості в проблемних регіонах, роз'єднанню супротивних сторін і створенню умов для міцного миру після досягнення відповідних умов. Рада Безпеки може прийняти рішення про введення примусових заходів, економічних санкцій, наприклад торгового ембарго або міжнародних військових дій.

Один з яскравих прикладів діяльності РБ ООН відбувся в колишній Югославії. Події в країні викликали занепокоєння міжнародної спільноти. Тому Рада Безпеки ООН вирішила не допустити переростання військових дій у широкомасштабний конфлікт. З цієї метою та для захисту цивільного населення РБ ООН запровадила проти Югославії жорсткий режим санкцій. Згідно резолюцій РБ ООН до

югославської федерації заборонялось постачати зброю та військове спорядження, проводити будь-які економічні та торговельні операції.

Згідно із Статутом ООН Генеральна Асамблея "уповноважується розглядати загальні принципи співпраці підтримки міжнародного світу й безпеки, у тому числі принципи, що визначають роззброєння й регулювання озброєнь", а також "рекомендувати заходи мирного залагоджування будь-якої ситуації, яка могла б порушити загальне благополуччя або дружні стосунки між націями". Відповідно до резолюції від 3 листопада 1950 року (377 A(V)), озаглавленої "Єдність на користь світу", у тому випадку, якщо Рада Безпеки в результаті розбіжностей у поглядах своїх постійних членів виявляється не в змозі виконати свій головний обов'язок з підтримки міжнародного миру й безпеки, відповідні дії може зробити Генеральна Асамблея. Так, Генеральна Асамблея може зібратися на надзвичайну спеціальну сесію з метою винесення рекомендацій відносно колективних заходів, включаючи застосування збройних сил.

Згідно із статтею 99 Статуту ООН Генеральний секретар "має право доводити до відома Ради Безпеки про будь-які питання, які, на його думку, можуть погрожувати підтримці міжнародного світу і безпеки". Найважливіша роль Генерального секретаря полягає у використанні інституту добрих послуг, який має на увазі здійснення з опорою на принципи незалежності, безсторонності і невідкупності публічної й приватної діяльності в цілях відвертання виникнення, ескалації й поширення міжнародних конфліктів.

Найбільш ефективними стратегіями запобіганню переростання суперечок в конфлікти й повторного виникнення конфліктів є превентивна дипломатія й превентивне роззброєння. Превентивна дипломатія передбачає використання таких засобів, як переговори, посередництво й примирення. Превентивна дипломатія, раннє попередження, є ключовим компонентом діяльності із запобігання. Організація Об'єднаних Націй уважно стежить за тим, що відбувається у світі, з тим, щоб виявляти загрози міжнародному миру та безпеці, і у зв'язку з цим покладає на Раду Безпеки й Генерального секретаря відповідальність за здійснення превентивної діяльності. Посланці й спеціальні представники Генерального секретаря забезпечують посередництво й превентивну дипломатію в різних регіонах світу. У деяких випадках сама тільки присутність професійного посланця здатна запобігти ескалації напруження. Превентивну дипломатію доповнює

превентивне роззброєння, метою якого є скорочення кількості стрілецької зброї в схильних до конфліктів регіонах. У Ліберії, Сальвадорі, Сьєрра-Леоне й Тиморе-Лешти це дозволило демобілізувати війська, а також зібрати й знищити їх зброю в рамках загальної мирної угоди. Знищення зброї гарантує, що вона не використовуватиметься в майбутніх війнах.

Операції ООН з підтримки миру є одним з найбільш ефективних інструментів, наявних у розпорядженні міжнародного співтовариства для забезпечення миру та безпеки. ООН почала свою миротворчу діяльність в роки холодної війни, коли діяльність Ради Безпеки неодноразово уривалася через непримиренні позиції сторін. У цілому миротворча діяльність зводилася до заходів із забезпечення дотримання угод про припинення вогню, стабілізації обстановки на місцях і створення передумов для політичних зусиль із мирного врегулювання конфліктів.

Миротворчий механізм ООН, задуманий як засіб врегулювання міждержавних конфліктів, знаходить усе більш широке застосування в ситуаціях, пов'язаних з внутрішньодержавними конфліктами й громадянськими війнами. Хоча військовий персонал залишається стрижнем більшості операцій з підтримки світу, миротворці ООН усе частіше залучаються до рішення широкого спектру складних завдань – від надання допомоги в створенні стійких інститутів управління до моніторингу прав людини, від реформування сектора безпеки до роззброєння, демобілізації, реінтеграції колишніх комбатантів і розмінування.

У десятках країн наземні міни й інші вибухонебезпечні боєприпаси продовжують нести смерть і нагадують про минулі конфлікти через роки, а іноді й десятиліття. Організація Об'єднаних Націй уявляє собі світ, вільний від загрози наземних мін і боєприпасів, що не підірвалися, у якому окремі люди й громади житимуть у безпеці, сприяючи розвитку, і в якому потерпілі від застосування мін братимуть повноправну участь у житті суспільства.

Діяльність, пов'язана з розмінуванням, – це не лише витягання мін із землі. Вона передбачає цілеспрямовані зусилля із захисту населення від мінної небезпеки, навчання потерпілих навичкам самозабезпечення й забезпечення їх активної участі в житті суспільства, а також створення умов для стабільності й стійкого розвитку.

У сучасних конфліктах близько 90% втрат доводяться на цивільне населення, і більшість жертв складають жінки й діти. Починаючи з 1999 року, Рада Безпеки незмінно розглядає питання положення дітей, зачеплених озброєними конфліктами, у контексті забезпечення миру та безпеки. Рада Безпеки розробила міцну основу й надала Генеральному секретареві інструменти для боротьби з насильством відносно дітей.

Таким чином, ми стисло розглянули роль ООН у вирішенні світових конфліктів і зазначили, що головне завдання організації – це врегулювання міжнародних конфліктів та забезпечення миру у всьому світі. Ми довели на прикладах, що Рада Безпеки виконує свою роль запобігання навіть озброєним конфліктам, може займати також посередницьку позицію, але робити все необхідне для швидкого припинення конфліктних ситуацій, а також забезпечення захисту цивільного населення на територіях, що конфліктують.

СПИСОК ВКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт ООН. Миру, гідності та рівності. Рада Безпеки.
Режим доступу: <https://www.un.org/en>

2. Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії: досвід модернізації та перспективи взаємодії: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя створення ООН (13 листопада 2020 року). Харків: ФОП Панов А.М., 2020. 130 с. Режим доступу: <http://international-relationstourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/e7a26520484e9cd54a92a0906eaca386.pdf#page=21>